
tot de zaken der Israëlitën opgericht, die tot taak kreeg de overheid te adviseren in het beleid over joodse zaken – en tevens de verantwoordelijkheid kreeg voor de uitvoering van dat beleid. Hiermee nam de Hoofdcommissie een spilpositie in tussen overheid en joodse gemeenschap. Via de Hoofdcommissie moesten de Nederlandse joden ingepast worden in de Nederlandse natiestaat.¹¹

Het onderwijs was daarbij een belangrijk instrument. Het beleid dat de Hoofdcommissie ten aanzien van alle joodse zaken voerde, werd ook duidelijk in het onderwijsbeleid. Eerst werd ingezet op een centralisering van het joodse onderwijs – zodat er een structuur werd geschapen waardoor de overheid greep kon krijgen op de joodse scholen. Voor de zogenaamde burgerscholen en het huisonderwijs werd geen beleid gemaakt, dat bleef onder de persoonlijke verantwoordelijkheid van ouders en verenigingen vallen – maar het armenonderwijs moest gereguleerd worden door de overheid. De wirwar aan private activiteiten moest daarom ook beëindigd worden. Per synagogaal ressort – een indeling die ruwweg volgens de provinciegrenzen liep – moest er een Schoolcommissie komen, waaraan de ‘Israëlitische armenscholen’ werden onderworpen. Deze commissies werden verantwoordelijk gesteld voor de kwaliteit van het onderwijs en het toelaten van onderwijzers. Zij kregen de beschikking over een apart fonds, met daarin subsidies van plaatselijke autoriteiten en van de Hoofdcommissie. De joodse scholen moesten zich in principe beperken tot het godsdienstonderwijs en de kinderen werden geacht daarnaast een openbare armenschool te bezoeken voor het maatschappelijke onderwijs. Slechts in plaatsen waar het niet mogelijk bleek om een openbare school te bezoeken – omdat die afwezig was of vanwege andere redenen – werd de joodse school verantwoordelijk voor beide typen onderwijs. Zo ontstond de joodse openbare school, waar godsdienstonderwijs en maatschappelijk onderwijs zij aan zij werden gegeven.

Door de Schoolcommissies was er een netwerk geschapen waardoor de overheid het joodse onderwijs kon gaan inzetten voor de integratie van de joodse minderheid in de Nederlandse samenleving. Dat beleid, dat werd voorbereid en uitgevoerd door de Hoofdcommissie, was duidelijk in zijn doelen, maar flexibel in de uitvoering. In 1817 werd een aantal onderwijsbesluiten genomen, waarin duidelijk werd gemaakt wat de bedoeling was: het joods onderwijs moest de kinderen opvoeden tot goede Nederlandse burgers. Daartoe dienden ze goed maatschappelijk onderwijs te krijgen – rekenen, Nederlandse taal, aardrijkskunde en vaderlandse geschiedenis – maar tevens diende het godsdienstonderwijs dit streven te ondersteunen. Het godsdienstonderwijs mocht niet langer in het Jiddisch gegeven worden, dat werd als een jargon, een

¹¹ Informatie over de Hoofdcommissie en zijn onderwijsbeleid in deze paragraaf is gebaseerd op: Bart Wallet, *Nieuwe Nederlanders. De integratie van de joden in Nederland 1814-1851* (Amsterdam 2007).